

1. CONCEPTUL DE PERSONALITATE

1.1. Definitia si caracteristicile personalitatii

În viata de zi cu zi de multe ori sunt folositi termenii de persoana si personalitate, sensul comun al acestuia din urma fiind o însusire sau calitate pe care cineva o poate avea sau nu. Dar utilizarea lor ca termeni psihologici necesita o definire mai exacta a personalitatii.

Se pune întrebarea "Ce este personalitatea?". În opinia lui P.Fraisse istoria psihologiei, între anumite limite, se confunda cu istoria raspunsurilor la aceasta întrebare fundamentala. Înainte de a defini personalitatea trebuie sa definim persoana.

Persoana înseamna individul uman concret. Personalitatea însa, este o constructie teoretica elaborata de psihologie, în scopul înțelegerii si explicarii modalitatilor de fiintare si functionare ce caracterizeaza organismul psihofiziologic pe care îl numim persoana umana.

În literatura de specialitate si nu numai, exista numeroase definitii ale personalitatii, fiecare surprinzând câteva aspecte ale acestui concept atât de vast.

În "Dictionar de Psihologie" de Norbert Sillamy personalitatea este definita astfel: "(...) element stabil al conduitei unei persoane; ceea ce o caracterizeaza si o diferentiaza de o alta persoana."

Pentru sociologie personalitatea este "expresia socioculturala a individualitatii umane." ("Dictionar de Sociologie" - coord. C. Zamfir, L. Vlasceanu)

Între nenumaratele definitii ale personalitatii, G. W. Allport da propria definitie în lucrarea "Structura si dezvoltarea personalitatii", încercând cum spune "(...) nu sa definim obiectul în functie de metodele noastre imperfecte".

"PERSONALITATEA este organizarea dinamica în cadrul individului a acelor sisteme psihofizice care determina gândirea si comportamentul sau caracteristic."

Pentru a înțelege mai bine, vom explica în continuare conceptele din aceasta definitie, asa cum a facut-o Allport:

Organizarea dinamica

"Problema centrala a psihologiei este organizarea mentala (formarea structurilor

sau ierarhiilor de idei si deprinderi, care ghideaza în mod dinamic activitatea). Integrarea si alte procese organizationale sunt necesare pentru a explica dezvoltarea si structura personalitatii.(...) Termenul implica si procesul reciproc de dezorganizare, mai ales la acele personalitati anormale care sunt marcate de o dezintegrare progresiva."

Psihofizic

"Acest termen ne aminteste ca personalitatea nu este nici exclusiv mentala, nici exclusiv nervoasa. Organizarea sa atrage dupa sine functionarea atât a "spiritului", cât si a "trupului" într-o unitate inextricabila."

Sisteme

"Un sistem (orice sistem) este un complex de elemente într-o interactiune reciproca. O deprindere este un sistem, la fel si un sentiment, o trasatura, un concept , un stil de comportare. Aceste sisteme exista în mod latent în organism chiar când nu actioneaza. Sistemele sunt "potentialul nostru de activitate".

Determina

"Personalitatea este ceva si face ceva. Sistemele psihofizice latente motiveaza sau directioneaza o activitate si o gândire specifica atunci când intra în actiune. Toate sistemele care compun personalitatea trebuie considerate ca tendinte determinate. Ele exercita o influenta directoare asupra tuturor actelor

adoptative si expresive prin care personalitatea ajunge sa fie cunoscuta."

Caracteristic

"Orice comportament si orice gândire sunt caracteristice persoanei si (...) sunt unice pentru aceasta."

Comportament si gândire

"Acesti doi termeni constituie o eticheta pentru a desemna tot ceea ce poate un individ sa faca (...). Ele sunt moduri de adaptare si desfasurare provocate de situatia ambientala în care ne aflam, totdeauna selectate si conduse de

sistemele psihofizice care alcatuiesc personalitatea noastra."

În "Dictionar de Psihologie", editura Babel 1997, coordonat de Ursula Schiopu comportamentul si gândirea "...se refera la disponibilitatile generale si caracteristice pe care le exprima o persoana (fata de altele) si care contureaza identitatea ei specifica."

Psihanaliza a fost dezvoltata de Sigmund Freud (1856 - 1939), ca o modalitate de a explora continutul si mecanismele vietii mentale umane. Pregatirea sa l-a facut sa aprecieze importanta factorilor biologici (natura) si a experientei sociale (educatia) pentru dezvoltarea si mentinerea personalitatii umane.

Freud credea ca exista necesitati umane universale care ajuta la ghidarea si modelarea comportamentului uman. Unul este eros "instinctul vietii", nevoia oamenilor de a stabili legaturi între ei si altul este thanatos "instinctul mortii", baza înclinatiei agresive.

În opinia lui Freud, personalitatea este compusa din trei elemente: id-ul (sinele), supraeul (superego) si eul (ego).

Id-ul constituie impunerile noastre biologice, universale care cer satisfacere imediata.

Supraeul este constiinta, id-ul reprezentat în personalitate.

Eul este partea persoanei care este în contact cu realitatea.

Personalitatea e vazuta sub aspect dinamic, adica miscarea "energiei psihice", a libido-ului între cele trei instante psihice.

Personalitatea umana se dezvolta printr-o serie de stadii succesive, universale cu substrat biologic si legate de vârsta pe care Freud le-a numit "stadiile dezvoltarii psiho-sexuale".

Primul stadiu este stadiul oral (1 an) în care sugarul cauta placere prin acte orale (suptul, muscatul).

Al doilea stadiu este stadiul anal (2 ani) când apare controlul intestinelor si al

vezicii urinare.

Al treilea stadiu este stadiul falic (3-5 ani) este perioada constientizarii sexuale initiale, sau altfel spus conflictul Oedipal.

Al patrulea stadiu este stadiul latentiei (5 ani-pubertate) în care este important dezvoltarea fizica si deprinderile intelectuale.

Al cincilea stadiu este stadiul genital când apare sexualitatea matura.

Freud mai pune accent pe sursele inconstiente si emotionale ale dezvoltarii copilului care contribuie la stabilirea timpurie a aspectelor functionale ale personalitatii, aspectelor afective ale socializarii.

Din numeroasele definitii ale personalitatii se desprind câteva caracteristici ale acestuia, care evidentiaza faptul ca personalitatea este o structura (Perron,R.,1985):

" GLOBALITATEA:

Personalitatea unei persoane este constituita din ansamblul de caracteristici care permite descrierea si identificarea ei printre celelalte. Însa nu trebuie sa uitam ca omul este unic prin fiecare persoana. Acest lucru înseamna ca unicitatea individului se contureaza într-o personalitate unica însa asemanatoare pe anumite criterii, cu personalitatile altor indivizi.

" COERENTA:

Majoritatea teoriilor admit ideea existentei unei anume organizari si interdependente a elementelor componente ale personalitatii. Dar când în comportamentul unei persoane apar acte neobisnuite ele contravin acestor teorii. Personalitatea nu este un ansamblu de elemente juxtapuse, ci un sistem functional format din elemente interdependente.

" PERMANENTA (STABILITATEA) TEMPORALA:

Desi o persoana se transforma, se dezvolta, ea își pastreaza identitatea sa psihica. Omul are constiinta existentei sale, sentimentul continuitatii si a identitatii

personale de-a lungul întregii sale vieti.

1.2. Trasatura psihica. Tipurile. Factorii de personalitate.

Trasatura psihica este acel concept care evidentiaza aceste însusiri sau particularitati relativ stabile ale unei persoane sau ale unui proces psihic. În plan comportamental, o trasatura este indicata de predispozitia de a raspunde în acelasi fel la o varietate de stimuli. De exemplu timiditatea este o trasatura, fiind în cele mai multe cazuri însotita de stângacie, hiperemotivitate, mobilizare energetica exagerata etc.

Tipurile sunt formate din mai multe trasaturi. (de exemplu: introvertit, extravertit, ciclotimic etc.)

W. Michel considera ca trasaturile sunt prototipuri, adica nu descriu decât proprietati tipice sau frecvente în anumite situatii. Deseori oamenii atribuie o trasatura daca aceasta apare în câteva situatii frecvente, chiar daca nu se poate generaliza si astfel caracteriza pe om. De exemplu cineva poate fi "catalogat" ca fiind coleric daca a fost vazut cuprins de mânie într-o situatie iesita din comun, chiar daca aceasta nu este o constanta a comportamentului sau. Aceeasi trasatura poate avea în vedere comportamente care se manifesta în situatii foarte diferite: de exemplu a-ti fi frica de esec, de paianjeni sau de vreo boala nu reflecta aceeasi componenta a personalitatii.

E. Kretschmer luând în considerare parametrii constitutiei fizice, corporale descrie 3 tipuri, iar asocierile dintre trasaturile fizice si psihice s-au dovedit a fi semnificative pentru cazurile patologice:

" Tipul picnic - statura mijlocie, exces ponderal, fata plina, mâini si picioare scurte, abdomen si torace bine dezvoltate - caruia îi sunt asociate urmatoarele trasaturi psihice, grupate într-un profil ciclotimic: vioiciune, mobilitate, optimism, umor, spontaneitate, sociabilitate, dar si superficialitate în relatiile sociale, înclinatie catre compromisuri,

" Tipul astenic - cu corpul slab, alungit, mâini si picioare lungi si subtiri caruia i se asociaza un profil psihologic numit schizotimic: înclinatie spre abstractizare,

interiorizare, sensibilitate, un simt acut al onoarei, meticulozitate etc.

" Tipul athletic - tipul cu o dezvoltare fizica si psihica echilibrata

În opinia lui G. Allport personalitatea este o structura formata din trasaturi organizate ierarhic. El spune ca la fiecare individ exista 2-3 trasaturi cardinale care domina si controleaza celelalte trasaturi. În ordine ierarhica urmeaza un grup format din 10-15 trasaturi principale, relativ usor de identificat, si în sfârșit sute sau chiar mii de trasaturi secundare si de fond, care sunt foarte greu de identificat.

Notiunea de factor a fost introdusa în psihologie odata cu utilizarea analizei factoriale. De exemplu daca un elev are rezultate bune la matematica se poate anticipa ca va avea rezultate bune si la fizica, explicatia fiind existenta unui factor comun, si anume, un mod de rationament tipic. În vârful piramidei factorilor se afla factorul general deseori identificat cu inteligenta.

Factorii si trasaturile de personalitate datorita asemanarilor dintre ele sunt utilizati ca sinonimi.

1.3. Teoriile personalitatii

Personalitatea poate fi abordata din perspective si din directii variate. Exista numeroase teorii ale personalitatii, dintre care amintim: biologista, experimentalista, psihometrica si socio-culturala si antropologica.

Orientarea biologista pune accent pe întreaga organizare psihocomportamentala a omului, accentueaza rolul motivelor biologice si al experientei timpurii - pre- si postnatala - in formarea personalitatii. Dependenta, agresivitatea, sexualitatea sunt considerate trasaturi primare. Exista si contraopinii. De exemplu americanii vad razboiul, agresivitatea si competitia ca fiind umane prin nastere. Totusi, exista societati (Arapesii din Noua Guinee) în care razboiul este necunoscut, iar comportamentul agresiv si competitiv virtual inexistent.

Necesitatea abordarii experimentaliste a personalitatii a fost formulata de Stanford (1963) astfel: "Studiul personalitatii este studiul modului în care oamenii difera pe un registru foarte întins în ceea ce au învățat: fiecare persoana deci este unica. dar toti au învățat în concordanta cu aceleasi legi generale." Au fost abordate îndeosebi procesele de învățare, procesele perceptiei si procesele de cunoastere superioare.

Orientarea psihometrica înseamna studiul trasatirilor exprimabile sub forma unor liste de attribute ce caracterizeaza persoana în cadrul unei situatii. Au fost

dezvoltate un numar mare de tehnici si instrumente de masura: scale, chestionare etc.

Orientarea socio-culturala si antropologica se bazeaza pe ideea ca personalitatea poate fi înțeleasa numai luând în considerare si contextul social în care traieste individul, si numai comparând indivizii aparținând unor populatii si culturi diferite (Mead, Linton). Procesul de socializare e un proces social prin care individul uman, om, membru activ al societatii, parcurge transformari succesive. Este un proces social continuu de interactiune care da unei fiinte potential sociale posibilitatea sa-si dezvolte o identitate, un ansamblu de idei o gama de deprinderi. Esenta acestui proces este ca societatea încearca sa tranforme individul (viitor actor al societatii) dupa chipul sau, astfel încât sa raspunda normelor, valorilor societatii. Potrivit teoriei rolurilor fiecare dintre noi avem un status social si jucam diferite roluri în functie de cerintele, asteptarile societatii în general.

Nou-nascutii umani care sunt potentiali personalitati umane :

- nu poseda limbaj articulat;
- nu au nici un fel de cunostinte stiintifice sau tehnice;
- nu au atitudini scopuri, idealuri de viata;
- simturile sunt incomplet dezvoltate.

CONCLUZII: În studiul personalitatii elevilor, cunoasterea si apreciera corecta a acestuia din perspectiva procesului inductiv-educativ este necesar identificarea si analiza temperamentului, adica trasaturile si calitatile formale, dinamico-energetice si a caracterului, adica trasaturile de continut, socio-morale si axiologice.

2. TEMPERAMENTUL

2.1. Definitie

Temperamentul se refera la dimensiunea energetico-dinamica a personalitatii si se exprima în particularitati ale activitatii intelectuale si a afectivitatii, cât si în comportamentul exterior: limbaj si motricitate, în conduita.

Temperamentul, ca subsistem al personalitatii, se refera la o serie de particularitati

si trasaturi înnascute care sunt importante în procesul devenirii socio-morale a fiintei umane.

Trasaturile temperamentale sunt foarte usor de observat si identificat si în opinia majoritatii specialistilor în domeniu sunt legate de aspectele biologice ale persoanei respective, în special de sistemul nervos si cel endocrin.

Psihologul roman Nicolae Margineanu a considerat ca temperamentul caracterizeaza forma manifestarilor noastre si, de aceea, l-a definit drept aspectul formal al afectivitatii si reactivitatii motorii specifice unei persoane.

Exista mai multe tipologii ale temperamentului, aceasta problema fiind o preocupare constanta de-a lungul istoriei si evolutiei stiintei.

2.2. Tipologia lui Hipocrate

Prima încercare de identificare si explicare a tipurilor temperamentale o datoram medicilor Antichitatii, Hipocrate (400 î.e.n.) si Galenus (150 e.n.).

În concordanta cu filosofia epocii, care considera ca întreaga natura este compusa din patru elemente fundamentale - aer, pamânt, foc si apa - acestia au socotit ca predominanta în organism a uneia dintre cele patru "umori" (hormones): sânge, flegma, bila neagra si bila galbena, determina temperamentul. Pe aceasta baza se stabilesc cele patru tipuri clasice de temperament: sangvinic, flegmatic, melancolic si coleric.

Colericul este energic, nelinistit, impetuos, irascibil, uneori impulsiv si isi risipeste energia. El este inegal în manifestari. Starile afective se succed cu rapiditate. Oscileaza între entuziasm si deceptie, care tendinta de exagerare în tot ceea ce face. Este o persoana foarte expresiva, usor "de citit", gândurile si emotiile i se succed cu repeziciune. Are tendinta de dominare în grup si se daruieste cu pasiune unei idei sau cauze.

Sangvinicul se caracterizeaza prin ritmicitate si echilibru. Este vioi, vesel, optimist si se adapteaza cu usurinta la orice situatie. Fire activa, schimba activitatile foarte des deoarece simte permanent nevoia de ceva nou. Trairile afective sunt intense, dar sentimentele sunt superficiale si instabile. Trece cu usurinta peste esecuri sau deceptii sentimentale si stabileste usor contacte cu alte persoane.

Flegmaticul este linistit, calm, imperturbabil, cugetat în tot ceea ce face, pare a dispune de o răbdare fără margini. Are o putere de muncă deosebită poate obține performanțe deosebite mai ales în muncile de lungă durată și este foarte tenace, meticolos în tot ceea ce face. Fire închisă, greu adaptabilă, puțin comunicativă, preferă activitățile individuale.

Melancolicul este la fel de lent și inexpresiv ca flegmaticul, dar îi lipsește forța și vigoarea acestuia, emotiv și sensibil, are o viață interioară agitată datorită unor exagerate exigențe față de sine și a unei neîncrederi în forțele proprii. Este puțin rezistent la eforturi îndelungate. Puțin comunicativ, închis în sine, melancolicul are dificultăți de adaptare socială. Debitul verbal este scăzut, gesticulația redusă.

2.3. Tipologia lui Pavlov

Explicarea diferențelor temperamentale ține, în concepția filozofului rus Ivan Petrovici Pavlov, de caracteristicile sistemului nervos central și de raporturile dintre ele:

" Forța sau energia este capacitatea de lucru a sistemului nervos și se exprimă prin rezistența mai mare sau mai mică la excitanți puternici sau la eventualele situații conflictuale. Din acest punct de vedere se poate vorbi despre sistem nervos puternic și sistem nervos slab;

" Mobilitatea desemnează ușurința cu care se trece de la excitație la inhibiție și invers, în funcție de sollicitările externe. Dacă trecerea se realizează rapid, sistemul nervos este mobil, iar dacă trecerea este greoaie se poate vorbi despre sistem nervos inert;

" Echilibrul sistemului nervos se referă la repartitia forței celor două procese (excitația și inhibiția). Dacă ele au forțe aproximativ egale, se poate vorbi despre sistem nervos echilibrat. Există și un sistem nervos neechilibrat la care predominantă este excitația.

Din combinarea acestor însușiri rezultă patru tipuri de sistem nervos:

1. tipul puternic, neechilibrat, excitabil (corelat cu temperamentul coleric)
2. tipul puternic, echilibrat, mobil (corelat cu temperamentul sangvinic)
3. tipul puternic, echilibrat, inert (corelat cu temperamentul flegmatic)

4. tipul slab (corelat cu temperamentul melancolic)

Gheorghe Zapan a determinat patru niveluri ale sistemului temperamental: nivelul motor general (de activitate), nivelul afectiv, nivelul perceptiv-imaginativ si nivelul mintal (al gândirii). Fiecare nivel se caracterizeaza prin indicii temperamentali: forta, echilibru, mobilitate, persistenta, tonus afectiv (stenic si astenic) si directie (extravertit sau introvertit). Gh. Zapan a elaborat o metoda de educare a capacitatii de interapreciere, numita metoda aprecierii obiective a personalitatii.

Tipurile temperamentale si tipurile de sistem nervos sunt doua notiuni diferite, nu coincid, deoarece în timp ce acestia din urma ramân de-a lungul vietii neschimbate, temperamentul se construiește în cadrul interactiunii individului cu mediul fizic si socio-cultural.

2.4. Tipologia lui Jung si Eysenck

Psihiatrul elvetian Carl Jung a constatat, pe baza unei impresionante experiente clinice, ca, în afara unor diferente individuale, între oameni exista si deosebiri tipice. Unii oameni sunt orientati predominant spre lumea externa si intra în categoria extravertitilor, în timp ce altii sunt orientati predominant spre lumea interioara si apartin categoriei introvertitilor.

Extravertitii sunt firi deschise, sociabili, comunicativi, optimisti, senini, binevoitori, se înțeleg sau se cearta cu cei din jur, dar ramân în relatii cu ei. Introvertitii sunt firi închise, greu de patruns, timizi, putini comunicativi, înclinati spre reverie si greu adaptabili.

Psihologul englez Hans Eysenck reia aceasta distinctie a lui Jung, amplificând cazuistica probatorie, dar adauga o noua dimensiune numita grad de nevrozism. Aceasta exprima stabilitatea sau instabilitatea emotionala a subiectului. Eysenck a reprezentat cele doua dimensiuni pe doua axe perpendiculare, obtinând tipurile extravertit - stabil, extravertit - instabil, introvertit - stabil si introvertit - instabil, pe care le-a asociat cu cele patru temperamente clasice.

2.5. Tipologia scolii franco - olandeze:

Heymans-Wiersma-Le Senne

Psihologii olandezi G. Heymans si E. D. Wiersma propun o tipologie a temperamentelor mult mai nuantata care va fi reluata si precizata de psihologii francezi Rene Le Senne si Gaston Berger.

Pentru Le Senne caracterul este ceea ce înțelegem azi prin temperament, adica "ansamblul dispozitiilor înnascute, care formeaza scheletul mental al individului". Ei pornesc de la trei factori fundamentali: emotivitatea, activitatea si "rasunetul" (ecoul). Din combinarea lor rezulta opt tipuri temperamentale.

Emotivitatea exprima reactiile afective ale persoanelor în fata diferitelor evenimente. Emotivii au tendinta de a se tulbura puternic chiar si pentru lucruri marunte. Dimpotriva, non-emotivii sunt aceia care se emotioneaza greu si ale caror emotii nu sunt prea violente.

Activitatea desemneaza dispozitia spre actiune a unei persoane. Persoanele active au o continua dispozitie spre actiune, nu pot sta locului. Cele non-active actioneaza parca impotriva vointei lor, cu efort si plângându-se continuu.

Rasunetul se refera la ecoul pe care il au asupra noastra diferite evenimente, impresii. Persoanele care traiesc puternic prezentul, extraversive sunt numite persoane primare. Persoanele care au tendinta de a ramâne sub influenta impresiilor trecute, introversive sunt numite persoane secundare.

Exista opt tipuri de temperament care rezulta din combinarea acestor factori, si anume: pasionatii (emotivi, activi, secundari), colericii (emotivi, activi, primari), sentimentalii (emotivi, non-activi, secundari), nervosii (emotivi, non-activi, primari), flegmaticii (non-emotivi, activi, secundari), sangvinicii (non-emotivi, activi, primari), apaticii (non-emotivi, non-activi, secundari), amorfii (non-emotivi, non-activi, primari).

Luând în considerare doar emotivitatea si activitatea putem reduce cele 8 tipuri la jumătate:

1. Emotivii inactivi - adica nervosii care reactioneaza rapid la evenimente, si sentimentalii, care a reactioneaza lent.
2. Emotivii activi - în care se încadreaza colericii, cu reactii rapide, explozive si pasionatii, care au reactii lente.

3. Neemotivii activi - adica sangvinicii, cu reactii echilibrate, rapide, si flegmaticii, cu multa forta dar lenti.

4. Neemotivii inactivi - care îi include pe amorfi, care, desi cu mai putina energie sunt bine ancorati în prezent, si pe apatici, a caror lipsa de energie este dublata de un ritm lent al reactiilor.

Principalele trasaturi ale celor opt tipuri

PASIONATII (EAS) - ambitiosi care realizeaza tensiune extrema a întregii personalitati; activitate concentrata pentru un scop unic; dominatori, apti pentru a conduce. Stiu sa-si stapâneasca si sa utilizeze violenta. Serviabili, onorabili, iubesc societatea. Având simt profund al grandorii, stiu sa-si reduca nevoile organice, merg uneori pana la ascetism.

Valoare dominanta: opera de înfaptuit.

COLERICII (EAP) - generosi, cordiali, plini de vitalitate, si exuberanta, optimisti; în general excitabili, adesea fara gust si masura. Activitatea lor e intensa, febrila, si multipla. Se intereseaza de politica, iubesc poporul, cred în progres, sunt revolutionari. Dotati cu aptitudini oratorice, plini de impetuozitate, antreneaza oamenii.

Valoare dominanta: actiunea.

SENTIMENTALII (EnAP) - ambitiosi ce ramân mereu în stadiul de aspiratie. Meditativi, introvertiti, schizotimi. Adesea melancolici si nemultumiti de ei însisi; timizi, vulnerabili, scrupulosi; își alimenteaza viata interioara prin ruminatia trecutului. Nu stiu prea bine sa intre în relatii cu oamenii, si cad usor în mizantropie. Neabili, se resemneaza dinainte cu ceea ce puteau totusi sa evite. Individualisti, au un sentiment viu al naturii.

Valoare dominanta: intimitatea.

NERVOSII (EnAS) - cu dispozitie variabila vor sa epateze si sa atraga atentia. Indiferenti la obiectivitate, simt nevoia de a înfrumuseata realitatea (ajungând de la minciuna la fictiune poetica). Au un gust pronuntat bizar, oribil, macabru. Muncesc neregulat si numai ce le place. Au nevoie de excitatii pentru a se smulge inactivitatii si plictiselii. Inconstanti în afectiunile lor: repede sedusi, repede consolati.

Valoare dominantă: divertismentul.

FLEGMATICII (nEAS) - oamenii obișnuințelor, respecta principiile, punctuali, obiectivi, demni de credință, ponderați, cu dispoziție afectivă egală. În general impasibili, răbdători, tenaci, lipsiți de orice afectare. Civismul lor e profund, religia lor are caracter mai ales moral. Agreează sistemele abstracte.

Valoarea dominantă: legea.

SANGVINICII (nEAP) - extrovertiți, pot face observații exacte și dovedesc un remarcabil simț practic. Le place lumea, unde se comportă politicienii, sunt spirituali, ironici, sceptici. Știu să manevreze oamenii, sunt abili diplomați. Liberali și talentați în politică, au puțin respect pentru marile sisteme și pun accent pe experiență. Probează inițiativa și o mare suplete de spirit. Oportuniști.

Valoare dominantă: succesul social.

APATICII (nEnAs) - închisi, secrețosi, repliați în ei înșiși, dar fără viața interioară fremătătoare. Sumbri și taciturni, râd rareori. Sclavi ai obișnuințelor, conservatori. Tenaci în aversiunile lor, sunt dificil de reconciliați. Cei mai puțin vorbăreți dintre oameni, le place singurătatea. Deși indiferenți la viața socială, ei sunt în general cinstiti, iubesc adevărul, onorabili.

Valoare dominantă: liniștea.

AMORFII (nEnAP) - disponibili, concilianți, toleranți prin indiferență, dau adesea dovadă de o încăpățănare pasivă tenace. În ansamblu au "caracter bun". Neglijenți, lenși, nepunctuali. Indiferenți față de trecut mai mult decât față de viitor. Au adesea aptitudini către muzică (executanți) și teatru.

Valoare dominantă: plăcerea.

2.6. Importanța acestor tipologii de temperament în activitatea didactică

G. Berger a elaborat un chestionar ușor de utilizat pentru a încadra o persoană în cele 8 tipuri temperamentale. Acest chestionar poate fi aplicat și în cazul elevilor,

deoarece pentru educator cunoașterea temperamentului elevilor este importantă. Astfel se poate stabili dacă un copil este emotiv sau nu, este activ sau nu. Dacă un copil este activ el poate fi harnic, energic, indiferent de gradul de emotivitate, iar dacă este inactiv, ar putea fi lent, lenes, fără inițiativă. Dacă este emotiv poate avea reacții emotive foarte puternice, va fi implicat afectiv în tot ceea ce face, iar dacă este non-emotiv, astfel de manifestări vor fi minime.

Dar nu este de ajuns pentru un educator identificarea acestor caracteristici, ci ei pot și trebuie să ia măsuri necesare stimulării sau controlării acestora după caz. Copii activi trebuie orientați spre activități utile și temperarea tendinței de a lua hotărâri pripite, iar cei inactivi au nevoie de o stimulare constantă și de un program de lucru strict supravegheat.

Le Gall subliniază valoarea muncii în grup pentru cei neemotivi și inactivi. Pentru alte tipuri, de exemplu pentru sentimentali rolul muncii în echipă este discutabil, deoarece sentimentalul poate avea probleme de integrare în grup, preferând singurătatea.

3. CARACTERUL

3.1. Definiții ale caracterului. Atitudinea.

Termenul de personalitate include într-un sistem unitar atât temperamentul cât și caracterul omului.

Temperamentul și caracterul sunt două noțiuni diferite care nu trebuie confundate. În timp ce temperamentul se referă la însușiri ereditare ale individului, caracterul vizează suprastructura morală a personalității, calitatea de

fiinta sociala a omului. În opinia lui Allport de câte ori vorbim despre caracter emitem o judecata de valoare si implicam un standard moral.

Etimologic, termenul de caracter provine din greaca veche si înseamna tipar, pecete si cu referire la om, sisteme de trasaturi, stil de viata. Caracterul de fapt înseamna o structura profunda a personalitatii, care se manifesta prin comportament, care pot fi usor de prevazut.

Pentru a cunoaste caracterul cuiva trebuie sa încercam sa raspundem la întrebarea fundamentala "De ce", sa ne întrebam în legatura cu motivele, si valorile ce fundamenteaza comportamentul cuiva.

Andrei Cosmovici subliniind doua dimensiuni fundamentale ale caracterului -una axiologica, orientativ-valorica, alta executiva, voluntara- afirma: "Caracterul este acea structura care exprima ierarhia motivelor esentiale ale unei persoane, cât si posibilitatea de a traduce în fapt hotarârile luate în conformitate cu ele".

În opinia lui Taylor caracterul este " gradul de organizare etica efectiva a tuturor fortelor individului".

Alte definitii: "o dispozitie psihofizica durabila de a inhiba impulsurile conform unui principiu reglator "(Rohack, A.A.; cf Allport) sau "o vointa moraliceste organizata" (Klages, K.).

Caracterul este deci un subsistem relational-valoric si de autoreglaj al personalitatii care se exprima printr-un ansamblu de atitudini-valori.

Atitudinea exprima o modalitate de raportare fata de anumite aspecte ale realitatii si implica reactii afective, cognitive si comportamentale.

În structura caracterului se disting trei grupe fundamentale de atitudini:

" atitudinea fata de sine însusi: modestie, orgoliu, demnitate, sentiment de inferioritate, culpabilitate,

" atitudinea fata de ceilalti, fata de societate: umanism, patriotism, atitudini politice,

" atitudinea fata de munca.

3.2. Testele de personalitate si rolul lor în activitatea didactica. Impactul scolii asupra formarii personalitatii elevilor

Putem spune ca, cu ocazia chestionarelor de personalitate sunt diagnosticate trasaturile personalitatii, care de fapt exprima atitudinile pe care persona le are fata de ea însasi.

Testele de personalitate sunt diverse si este foarte greu, daca nu chiar imposibil, sa surprinda toate aspectele personalitatii pe baza caruia sa se întocmeasca profilul psihologic al unei persoane.

În majoritatea testelor de personalitate sunt analizate urmatorii factori:

- " Dominanta;
- " Acceptarea de sine;
- " Independenta;
- " Empatia;
- " Responsabilitatea;
- " Socializarea;
- " Autocontrolu;
- " Toleranta;
- " Realizarea de sine prin conformism;
- " Realizarea de sine prin independenta.

Adolescenta este perioada în care încep sa se "cristalizeze" principalele trasaturi de caracter. Elevii sunt personalitati în formare. Este greu, sau uneori chiar imposibil sa ne dam seama de motivele ce fundamenteaza atitudinile si comportamentele lor.

Scoala poate avea un impact deosebit de puternic asupra formarii personalitatii viitorului adult, de exemplu prin rolul pedepselor si recompenselor si al asteptarilor profesorilor sau prin atitudinile profesorului fata de performantele elevilor, precum si interpretarea rezultatelor scazute în termeni de esec.

Scoala, educatorul, nu are numai obligatia de a transmite cunostinte, informatii ci îi revine un rol important în formarea atitudinilor - elemente principale ale caracterului- elevilor prin metode si tehnici specifice.

Metodele indirecte actioneaza mai ales prin mecanismele învatarii sociale bazate pe imitatie, pe identificare, pe exemple, pe modelare etc. deci una dintre cele mai importante sarcini formative a scolii este aceea de a oferi modele, cai de urmat.

Între metodele directe cea mai evidenta este utilizarea pedepselor si a recompenselor.

4. UNICITATEA INDIVIDULUI

Am vorbit despre personalitatea omului si cele doua componente majore ale sale: temperamentul si caracterul. Am încercat sa raspundem la întrebările: "Ce este personalitatea?", "Ce este temperamentul?", "Ce este caracterul?" si din ce sunt formate. Am vazut ca de-a lungul timpului omenirea a fost preocupata de stabilirea unor tipologii temperamentale si încadrarea oamenilor într-o categorie sau alta.

Dar nu trebuie uitat ca în psihologie, care nu este o stiinta pozitiva, exacta, ci stiinta a sufletului, nu exista alb sau negru. Nu putem spune despre cineva ca întruneste numai trasaturile temperamentale ale colericului, el îmbina foarte multe trasaturi si domina cele ale colericului. Putem încadra oamenii în tipologii dar nu trebuie sa uitam de unicitatea individului, a fiecaruia dintre noi.

Fiecare dintre noi e diferit de celalalt, aparținând deja prin nastere unuia dintre

cele doua sexe. Fiecare dintre noi suntem unici capatând o anumita originalitate prin faptul ca ne-am nascut într-o anumita zi sau epoca istorica, într-o anumita familie, într-un anumit mediu social si am parcurs un anumit drum în viata.

Individul e unic, însa nu incomparabil cu alti indivizi ai speciei umane. Natura lasând trasaturi comune indivizilor a creat speciile, iar în cadrul speciilor a lasat diversitatea din care deriva unicitati.

G.W.Allport observa ca: "Metoda de reproducere sexuala a naturii garanteaza la modul superlativ un echipament genetic nou, pentru fiecare muritor care se naste."

Teoretic, jumatate din ceea ce se transmite ereditar provine de la mama si jumatate provine de la tata. Deci nu pot exista doua fiinte omenesti la fel sau mai exact cu acelasi potential de dezvoltare (exceptie facând gemenii monozigoti).

Pentru a înțelege un om trebuie sa observam ca el este:

" ca toti ceilalti oamenii (dupa normele universale);

" ca unii oameni (dupa normele de grup);

" ca nici un alt om (norme idiosincratice).

Fiecare om e la fel cu ceilalti prin simpla lui apartenenta la speta umana, are caracteristici asemanatoare cu oamenii din grupul sau (de ex.: vorbeste o anumita limba (limba materna)) si totusi este unic, diferit de toti ceilalti.

Orice individ, oricare ar fi el, nu se realizeaza prin trasaturi universale adaugate la niste trasaturi ale grupului sau si apoi adaugate la ceva propriu. Individul împleteste într-un mod unic toate trasaturile formând ceea ce se cheama o persoana distincta si originala.

Este ceea ce Allport accentua: "...Organizarea vietii individuale este, in primul rând, în ultimul rând si tot timpul, un fapt principal al naturii umane."

Prin drumul parcurs de fiecare om în viata sa se distinge de altii. Fiecare viata își urmeaza un destin unic. Indiferent de orice metafizica a destinului, existenta lui e o certitudine ceea ce arata particularitatea fiecarui individ în parte, acesta urmând o anumita "cale" fara "doar si poate".

În marea varietate umana se întalnesc oameni slabi si oameni puternici, genii si idioti, oameni harnici si oameni lenesi, înalti si scunzi, vioi si apatici, sensibili si

insensibili.

Dar nu vom putea spune niciodata ca doi oameni puternici sunt la fel pentru ca în mod sigur unul este puternic în ceva, altul în altceva, unul în alergare, altul în ridicat greutati; nu sunt doua genii la fel: unul e preocupat de fizica, altul de matematica; exemplele ar putea continua foarte mult prin diferentieri tot mai subtile între grupuri si tipuri de oameni.